

云南豆蔻属新植物

童绍全 夏永梅

(中国科学院云南热带植物研究所, 西双版纳)

SOME NEW TAXA OF AMOMUM FROM YUNNAN

Tong Shaoquan, Xia Youngmei

(Yunnan Institute of Tropical Botany, Academia Sinica, Xishangbanna)

关键词 梳唇砂仁; 拟草果; 紫红砂仁; 菱味砂仁; 盈江砂仁

Key words *Amomum thysanochililum*; *A. paratsao-ko*; *A. purpureorubrum*; *A. coriandriodorum*; *A. yingjiangense*

梳唇砂仁 新种 图1

Amomum thysanochililum S. Q. Tong et Y. M. Xia, sp. nov.

Species labello flavo, mediano baltis 2-rubris e medio ad basem instructo *A. scarlatino* H. T. Tsai & P. S. Chen similis, sed lamina oblongo-lanceolata, ligula integra, 1.1—1.5 cm longa, labello attenuato-obovato, bracteis membranaceis, corolla lobis linearibus differt.

Herba erecta, 1.5—3 m alta, 1.5—2.5 cm diam., basi vaginis elaminatis rubris praedita. Folia sessilia, lamina oblongo-lanceolata, 50—62 cm longa, 7—10 cm lata, apice longe caudata, basi cuneata, supra viridis, subtus viridula utrinque glabra; ligula integra, 1—1.5 cm longa, membranacea, glabra, dilute brunnea, vagina viridis conspicue longistrorsum striata. Spica subcapitata, 2—4 e rhizomate oriens, 4.5—5 cm longa, 5—6 cm lata (sub anthesi ad 10 cm); pedunculus 2—7 cm longus, squamis glabris dilute rubris; bractee ovatae vel ovato-orbiculatae (lacinae sub anthesi dehiscentes), 4.5—5 cm longae, 3.5—4 cm latae; bracteola tubulosa, c. 3 cm longa, purpureorubra, puberula, apice sub anthesi dilute brunnea; calyx tubulosus, c. 3.2 cm longus, apice tridentatus, dilute purpureoruber, puberulus; corollae tubus c. 2.5 cm longus, 0.4 cm diam., leviter flavus glaber, lobis unaequilongis, linearibus, subaequilatis dilute purpureo-

rubris, apice ne mucronatis, dorsalibus c. 3 cm longis, lateralibus c. 2.5 cm longis; labellum attenuato-obovatum, 3.8—4.2 cm longum, 2—2.1 cm latum, flavum ad centrum e medio ad basem balteis 2-rubrus instructum, marginesuperne fimbriatum; sine staminodio laterale; stamen c. 2.5 cm longum, flavidum; filamentum c. 0.8 cm longo, dorsali pubescenti; antherae thecis linearibus, c. 1.4 cm longis, albis; connectivi appendicula integra, alba, glabra; ovarium album, pubescens; stylus linearis, albus, pubescens; stigma album, ciliatum; glandes epigynae laminiformes, carnosae, c. 0.5 cm longae, apice ganglionae.

Yunnan australis (云南南部): Mengla Xian (勐腊县), alt. 800 m, in sylvis vel ad fossas, 30 IV 1984, S. Q. Tong (童绍全) et A. M. Li (李安明) 24910 (Holotypus YNTBI). ibid. S. Q. Tong (童绍全) et A. M. Li (李安明) 24894, 24888, 24891.

本种唇瓣黄色, 中央从中部到基部具2条红色带与红花砂仁 *A. scarlatinum* H. T. Tsai & P. S. Chen 相似, 但叶片长圆状披针形, 叶舌全缘, 长1—1.5厘米, 唇瓣渐狭倒卵形, 苞片膜质, 花冠裂片线形而易于区别。

图1 梳唇砂仁 *Amomum thysanochilum* S. Q. Tong et Y. M. Xia

1.花序; 2.小苞片; 3.唇瓣; 4.背裂片; 5.侧裂片; 6.花萼; 7.示子房、花冠管与雄蕊; 8.示叶舌。(刘怡涛绘)

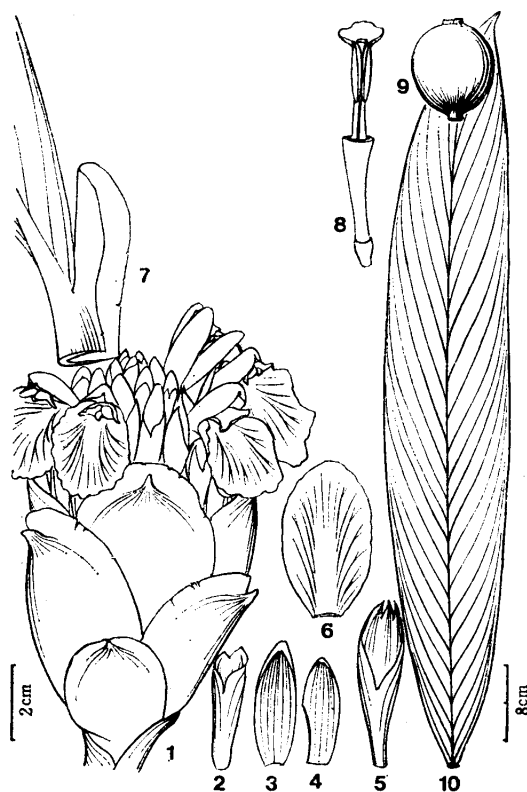

图2 拟草果 *Amomum paratsao-ko* S. Q. Tong et Y. M. Xia

1.花序; 2.小苞片; 3.背裂片; 4.侧裂片; 5.花萼; 6.唇瓣; 7.示子房、花冠管与雄蕊; 8.示叶舌; 9.蒴果; 10.叶片。(刘怡涛绘)

拟草果 新种 图 2

Amomum paratsao-ko S. Q. Tong et Y. M. Xia, sp. nov.

A. tsao-ko Crevost & Lemarie primo adpectu maxime similis, sed ligula membrancea, integra, 2.5—3 cm longa, labello anguste elliptico, albo, mediano dense rubropunctato et margine striis radiatim instructo, margine crispato, inflorescentia post anthesin non elongata, capsula suborbiculata differt.

Herba erecta, 1.5—3 m alta, 2.5—3 cm diam. Folia sessilia, lamina anguste oblongo-lanceolata vel anguste ellipticolanceolata, 38—83 cm longa, 13—18 cm lata, apice acuminata, basi cuneata vel attenuata, supra viridis, subtus viridula utrinque glabra; ligula 2.5—3 cm longa, apice integra, membranacea, glabra dilute brunnea; vagina viridis striis longitudinalibus conspicue instructa. Spica ovato-orbiculata vel capitata, 1—2 e rhizomate oriens, 4.5—6.5 cm longa, 5—6 cm lata (sub anthesi ad 10 cm); pedunculus 2—4 cm longus, squamis coriacea glabra; bracteae ovatae vel ellipticae, 4.5—6 cm longae, 5—5.5 cm latae, apice rotundatae, coriaceae, glabrae; bracteola tubulosa, 3—3.2 cm longa, apice bidentata, alba, membranacea, glabra, calyx spathiformis, 4—4.5 cm longus, apice tridentatus, albus, membranaceus, glaber; corollae tubus albus, glaber calyce c. 1 cm breviora, lobis lanceolatis, subaequilongis, apice ne mucronatis, albis, membranaceis, glabris, dorsalibus 2.5—3.3 cm longis, 0.9—1.1 cm latis, lateralibus 0.8—1 cm latis; labellum ellipticum, 3.2—4 cm longum, 2—2.3 cm latum, album mediano dense rubropunctato et margine striis rubris radiatim instructum, margine crispatum; sine staminodio laterale; stamen c. 3 cm longum; filamentum c. 1 cm longo, albo, glabro; antherae thecis linearibus, c. 1.4 cm longis, albis; connectivi appendicula integra, alba, glabra; ovarium subalbum glabrum, stylus linearis, albus, pubibus albis; stigma aliquantum viridis, ciliatum; glandes epigynae laminiformes, carnosae, unaequilongae, apice ganglionae.

Yunnan austro-or. (云南东南部): Xichou Xian (西畴县), alt. 1650 m, in sylvis, 29 V 1983, S. Q. Tong (童绍全) 32935 (Holotypus YNTBI), Malipo Xian (麻栗坡县), S. Q. Tong (童绍全) 32931, Pingbian Xian (屏边县), P. Y. Mao (毛品一) 02770.

本种初一看极似 *A. tsao-ko* Crevost & Lemarie, 但叶舌膜质, 全缘, 长 2.5—3 厘米, 唇瓣狭椭圆形, 白色, 中央密被红色点, 且边缘具放射状条纹, 边缘皱波状, 花后花序不延长, 蒴果近圆形而易于区别。

紫红砂仁 新种 图 3

Amomum purpureorubrum S. Q. Tong et Y. M. Xia, sp. nov.

Species floribus albis et capsulis purpureorubris alatis *A. dealbato* Roxb. similis, sed foliis sessilibus utrinque glabris, ligula 3—5 cm longa, vagina purpureorubra, labello ovato-orbiculato, capsula subovata differt.

Herba erecta, 1—2 m alta, 1.5—2 cm diam. Folia sessilia, lamina lanceolata vel anguste lanceolata, 28—60 cm longa, 7—10 cm lata, apice acuminata vel caudata, basi cuneata vel attenuata, supra viridis, subtus dilute viridis sicc. pallida utrinque glabra, ligula integra, 3—5 cm longa, membranacea, glabra, vagina purpureorubra, glabra. Spica capitata, 1—2 e rhizomate oriens, 5.5—7 cm longa, 6—8 cm lata; pedunculus 2—3 cm longus, squamis rubris glabris, bracteae ovato-orbiculatae vel late ovatae, 3—3.5 cm longae, 2.3—2.7 cm latae, phoeniceae, apice mucronatae, glabrae, bracteola anguste lanceolata, 4.3—5 cm longa, 0.8—1.1 cm lata, phoenicea, glabra, calyx tubulosus, 2.5—3 cm longus, 0.6—0.7 cm diam., apice conspicue tridentatus, 1 stria rubra e apice in quoque dente ad basem calycis conspicue longistrorsum instructus, basi in tubum gracilem dense rubropunctatum et puberulum angustatus; corollae tubus 1.8—2.2 cm longus, c. 0.3 cm diam., lobis anguste ellipticis subaequilongis, apice mucronatis, albo-membranaceis, glabris, dorsalibus 2.3—2.6 cm longis, 1.1—1.2 cm latis, mucronatis rubropunctatis dense instructis, lateralibus 0.8—1 cm latis; labellum ovato-orbiculatum, 3.2—3.4 cm longum, 2.1—2.3 cm latum, album mediano flavo et margine striis rubris radiatim instructum, apice in 2 dente dehiscente, ad basim in stipitem angustatum, margine crispatum; staminodiis lateralibus subulatis, c. 0.3 cm longis, rubris; stamen c. 1.8 cm longum; filamentum c. 0.4 cm longo, albo, glabro; antherae thecis linearibus, c. 1.1 cm longis, albis, glabris; connectivi appendicula integra, glabra, alba; ovarium aliquantum flavo-viride dense albo-pubescent, pedicello c. 0.3 cm longo, subalbo pubibus albis sparsim obsito; styplus linearis albus, glaber; stigma album, ciliatum; glandes epigynae subulatae, c. 0.7 cm longae, aequilongae, subalbae. Capsula subovata, c. 2.8 cm longa, 2 cm lata, purpureorubra conspicue crispato-alata, apice calyce persistente coronata.

Yunnan australis (云南南部): Menghai Xian (勐海县), alt. 1600—1700 m, in sylvis declivitatibus, 12 IV 1986, S. Q. Tong (童绍全) et Y. M. Xia (夏永梅) 24971 (Holotypus YNTBI), ibid. S. Q. Tong (童绍全) et A. M. Li (李安明) 32856, ibid. S. Q. Tong (童绍全) et Y. M. Xia (夏永梅) 24965.

本种花白色和具翅的紫红色蒴果相似于 *A. dealbatum* Roxb., 但叶无柄, 两面无毛, 叶舌全缘, 长3—5厘米, 叶鞘紫红色, 唇瓣卵圆形, 蒴果卵形而易区别。

姜味砂仁 新种 图4

Amomum coriandriodorum S. Q. Tong et Y. M. Xia, sp. nov.

Species bracteis coriaceis, rubris, capsula elliptica purpureorubra *A. tsao-ko* Crevost & Lemarie maxime similis, sed foliis sessilibus utrinque glabris, ligula integra, pedunculo post anthesin non elongato, capsula coriandriodorissima, semina brunnea ganglis numerosis regulatim instructa differ.

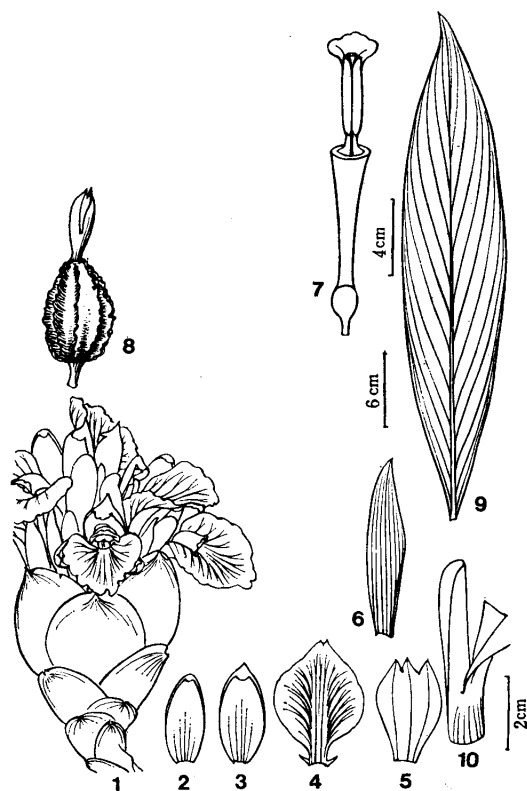

图3 紫红砂仁 *Amomum purpureorubrum* S. Q. Tong et Y. M. Xia

1.花序；2.侧裂片；3.背裂片；4.唇瓣与侧生退化雄蕊；5.花萼（展开）；6.小苞片；7.示子房、花冠管与雄蕊；8.示蒴果与宿存的花萼；9.叶片；10.示叶舌。（刘怡涛绘）

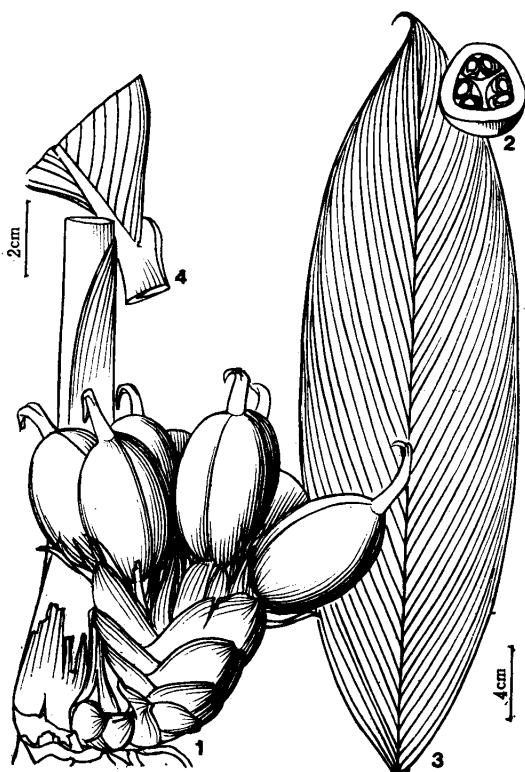

图4 菱味砂仁 *Amomum coriandriodorum* S. Q. Tong et Y. M. Xia

1.具根茎和果序的叶茎基部；2.蒴果横切面；3.叶片；4.示叶舌。（刘怡涛绘）

Herba erecta, 1—1.5 m alta, 1.5—2 cm diam., rhizoma et folium coriandriodorum, sed capsula coriandriodorissima, basi vaginis elaminatis rubris praedita. Folia sessilia, lamina elliptica vel anguste elliptica, 27—40 cm longa, 8—12 cm lata, apice acuminata vel caudata, basi cuneata vel anguste cuneata, supra viridis, subtus viridula utrinque glabra, ligula integra, 0.5—1 cm longa, membranacea, infusca, glabra, vagina viridula conspicue longitudinaliter striata, glabra, fructescentia subcapitata, 5—5.5 cm longa, 7.5—8 cm lata, stipes fructescentiae 2—3 cm longus, squamis rubris ordinatim disticha instructa, bractee post anthersin deciduae, capsula elliptica, 3.8—4.2 cm longa, 2.3—2.5 cm lata, purpureorubra, semina trigona, c. 0.6 cm longa, 0.4 cm lata, pagina brunnea ganglis numerosis regulatim instructa, arillis albo-membranaceis omnino cingens.

Yunnan occidentalis (云南西部)：Ruili Xian (瑞丽县)，alt. 1280 m, ad

ripas fluviorum silvaticas humidus, 26 VII 1983, S. Q. Tong (童绍全) et W. D. Liao (廖聪金) 24839 (Holotypus YNTBI), ibid. S. Q. Tong (童绍全) et W. D. Liao (廖聪金) 24830, Longchuan Xian (陇川县), S. Q. Tong (童绍全) et W. D. Liao (廖聪金) 24848.

本种苞片革质, 红色, 蒴果椭圆形, 紫红色极似 *A. tsao-ok* Crevost & Lemarie, 但无叶柄, 两面无毛, 叶舌全缘, 花序梗花后不延长, 蒴果芫荽味极浓, 种子褐色, 具整齐地大量瘤状突起而易于区别。

盈江砂仁 新种 图 5

Amomum yingjiangense S. Q. Tong et Y. M. Xia. sp. nov.

A. A. holmesii K. Schum. petiolo ad 2.5 cm longo, ligula integra, capsula laevi dense pubescente 3 sulcis longitudinalibus manifesto instructa statim dignoscenda.

Herba erecta, 1—1.2 cm alta, 0.8—1.5 cm diam., basi vaginis elaminatis reticulato-striatis praedita. Lamina elliptica vel anguste elliptica vel ovato-lanceolata, 33—50 cm longa, 7—11 cm lata, apice caudata, basi inaequaliter cuneata vel attenuata, supra atrovirens, praeter venas primarias et laterales pubescentes glabra, subtus viridis pubibus infuscatis dense obsita; petiolus 0—2.5 cm longus (e parte inferiore ad partem superiorem), pubibus densissime infuscatis; ligula integra, 0.5—0.7 cm longa, pubibus infuscatis densissime obsita; vagina viridula longitudinaliter striata, glabra. Fructescentia subcapitata, c. 4 cm longa, 5.5 cm lata, 1—2 e rhizomate oriens; stipes fructescentiae 3—4 cm longus, dense pubescens, squamis membranaceis dense pubescentibus; capsula subglobosa, c. 2 cm longa, 2.1 cm lata, pubescens, apice calyce pubescente persistente coronata, carpopodio 0.8—1.1 cm longo, dense pubescente; semina conico-trigona, c. 0.4 cm longa, arillis albomembranaeis omnino cingens.

Yunnan occidentalis (云南西部): Yingjiang Xian (盈江县), alt. 1740 m, ad ripas fluviorum silvaticas humidus, 8 VII 1983, S. Q. Tong (童绍全) et W. D. Liao (廖聪金) 24870 (Holotypus YNTBI).

本种以其叶柄长达 2 厘米, 叶舌全缘, 蒴果光滑, 密被短柔毛, 具 3 条明显的纵沟立即可以和 *A. holmesii* K. Schum. 区别。

茴香砂仁 图 6

Etlingera yunnanensis (Wu & Senjen) R. M. Smith, Notes R. B. G. Edinb. 43(2):251. 1986—*Achasma yunnanensis* T. L. Wu & Senjen, in Acta Phyt. Sin. 16(3):40. t. 14. 1978; Fl. Reip. Pop. Sin. 16(2):137—138. t. 49 (6—9). 1981.

Ad descr. add.: Herba erecta, 2—3 m alta, 1.8—2.5 cm diam.; rhizomate elongato repente, basi vaginis elaminatis rubris dense praedita, nudo squamis pubescentibus dense instructa. Folia c. 0.5 cm longe petiolata, lamina lanceolata,

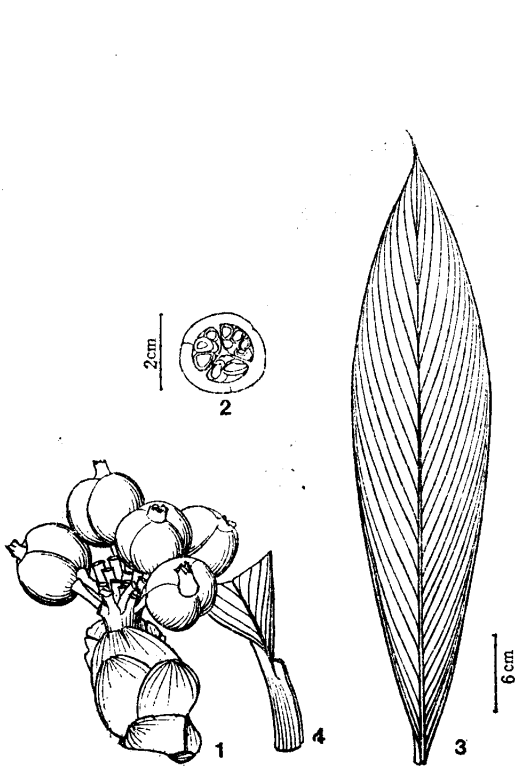

图5 盈江砂仁 *Amomum yingjiangense*
S. Q. Tong et Y. M. Xia

1. 果序；2. 蒴果横切面；3. 叶片；4. 示叶舌。
(刘怡涛绘)

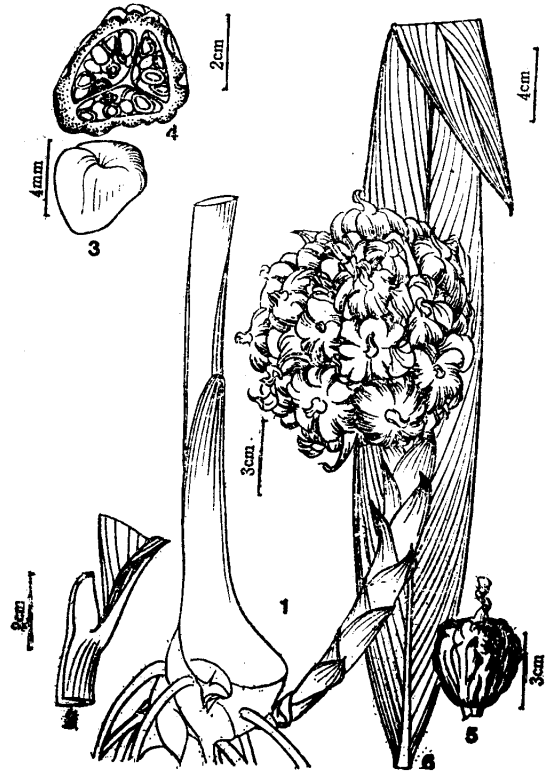

图6 茴香砂仁 *Etlingera yunnanensis* (Wu & Senjen) R. M. Smith

1. 具根茎和果序的叶基基部；2. 示叶舌；3. 种子；
4. 蒴果横切面；5. 蒴果；6. 叶片。(刘怡涛绘)

50—60 cm longa, 5.5—7 cm lata, supra viridis, subtus viridula, sicc. dilute brunnea utrinque glabra; ligula integra. 1—1.5 cm longa, subcoriacea, glabra; vagina viridula, glabra striis longitudinalibus manifeste instructa. Fructescentia capitata, 6—8 cm longa, 8—10 cm lata; stipes fructescentiae 8—16 cm longus, squamis rubris ordinatim distichis; bracteola anguste lanceolata, 4—4.5 cm longa, 1—1.2 cm lata, rubra dense pubescens; capsula turbinata, 2.5—3 cm longa, 2.5—2.8 cm lata, densissime pubescens, apice calyce densissime pubescente persistente coronata; semina turbinata c. 0.5 cm longa, 0.4 cm lata, badia, arillis albo-carnosa omnino cingens.

Yunnan australis (云南南部): Mengla Xian (勐腊县), alt. 590 m, ad fossas silvaticas humidus, 15 VI 1981, S. Q. Tong (童绍全) 24802.

本种的模式标本为吴德邻和陈升振的3607号(采自云南热带植物研究所), 系一栽培开花标本。上述果标本为野外引种地采得, 现将该标本描述加以补充。